

Projectplan GOB-aanvraag

Ondernemen met natuur in de Baronie van Cranendonck

Samengesteld door Areal

16-11-2020, versie 1

Inhoud

Projectplan	3
Inleiding	3
Projectlocatie	6
Aanvraag.....	7
Huidige situatie.....	8
Toekomstige, aangevraagde situatie	11
Inrichting	12
Subsidieoverzicht inrichting	14
Herbegrenzing	14
Beheer en onderhoud	17
Eindresultaat	18
Financiën	19
Planning.....	20
Communicatie	21
Risicoprofiel	21
Kaartmateriaal.....	21
Bijlagen	21

Projectplan

Aanvrager: 5.1.2.e

Projectnaam: Ondernemen met natuur in de Baronie van Cranendonck

Inleiding

5.1.2.e heeft een zoogkoeienbedrijf in Soerendonck. De Limousin-koeien grazen veelal op natuurterreinen en staan in de winter op de poststal. Daarmee werkt 5.1.2.e 5.1.2.e al decennia lang met een vorm van natuurinclusieve landbouw. Nu staat het bedrijf voor een volgende stap in de bedrijfsvoering, namelijk het omzetten en inrichten van percelen in de Baronie van Cranendonck, grenzend aan het NNB. Zij kopen het perceel noordelijk van de provinciale weg, vragen een functiewijziging naar ONNB aan en nemen het deel zuidelijk van de provinciale weg van de provincie in erfpacht voor natuurinclusieve landbouw. De provincie koopt het zuidelijke deel eerst aan van gemeente Cranendonck.

Na verwerving gaan zij gaan de graslanden aanwenden voor natuurbegrazing en planten ze bomen en struiken aan voor voedselproductie en landschap. Met deze verwerving en inrichting dragen ze fors bij aan het realiseren van het NNB en andere opgaven binnen de Baronie van Cranendonck. Deze aanvraag gaat alleen over het deel ten noorden van de weg.

Doel: herbegrenzen, omzetten naar ONNB en beheer

5.1.2.e verwerft grond in de Baronie van Cranendonck van gemeente Cranendonck met het doel deze om te zetten naar ondernemende natuur. De aanvrager verzoekt het GOB om de verwerving om te zetten naar ONNB. Hiervoor is herbegrenzing van het NNB nodig.

Samenvatting aanvraag

Het perceel ligt voor een heel klein deel in de provinciale-NNB. In deze aanvraag vraagt de initiatiefnemer de volgende zaken aan:

- verwervingssubsidie voor het perceel dat wordt aangekocht
- Inrichtingssubsidie voor het in te richten perceel

perceelsnr.	plangebied opp. m2	wordt ONNB	Subsidie aanvraag verwerving	Subsidie aanvraag inrichting	Verzoek herbegrenzing
1	96737	96737	96737	96737	96737

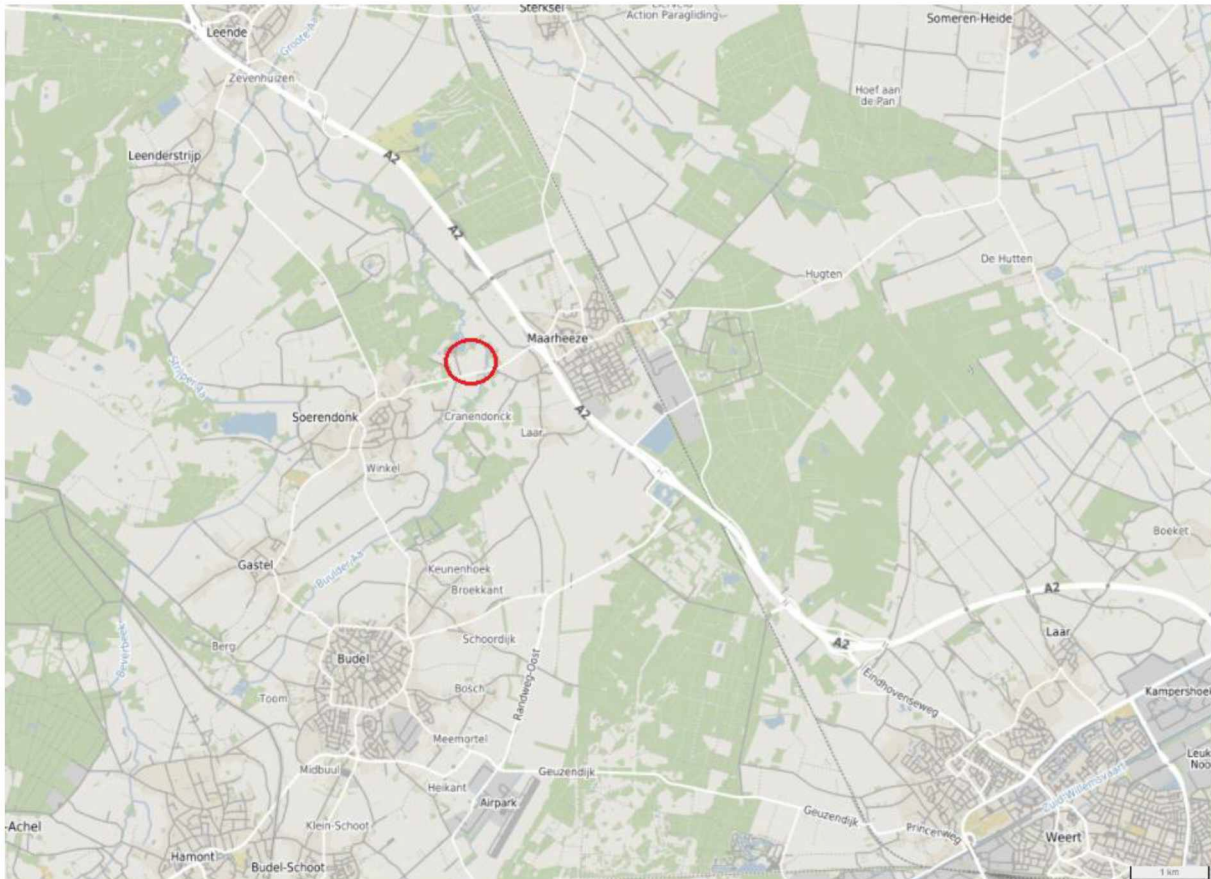

- Kruiden- en faunarijk grasland
- amfibieënpool
- bomen en heggen
- wandelpad

Leeswijzer

Deze aanvraag beschrijft de huidige situatie, de aangevraagde situatie en het inrichtingsplan. De aanvrager is 5.1.2.e 5.1.2.e Deze aanvraag behandelt alleen de NNB-aanvraag die gaat over het deel ten noorden van de provinciale weg. De aanvraag voor natuurinclusieve landbouw gaat via een separaat spoor en wordt niet in deze aanvraag meegenomen.

Projectlocatie

Projectlocatie omgeving

Plangebied

perceelsnr.	kadaster	Kadastrale opp. m2	plangebied opp. m2
1	Maarheeze E 768	99190	96737 (klein hoekje is al NNB)

Aanvraag

perceelsnr.	plangebied opp. m2	wordt ONNB	Subsidie aanvraag verwerving	Subsidie aanvraag inrichting	Verzoek herbegrenzing
1	96737	96737	96737	96737	96737

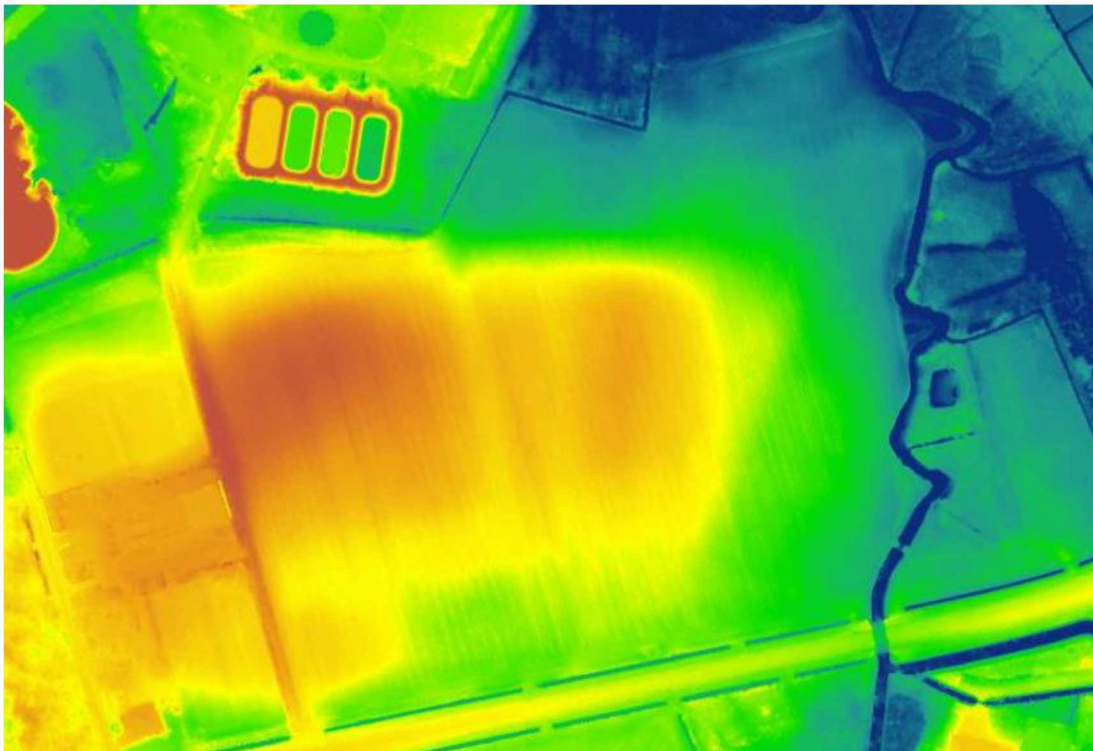
Huidige situatie

Het in te richten perceel ligt aan de provinciale weg tussen Maarheeze en Soerendonk, aan de rand van de Baronie van Cranendonck. Op dit moment is het perceel in gebruik als bouwland, grenzend aan een bosperceel. Aan de oostzijde van het perceel ligt een als natuur ingericht beekdal EVZ de Buulder Aa.

Gebruik

De afgelopen drie jaar heeft op dit perceel aardappelen en maïs gestaan.

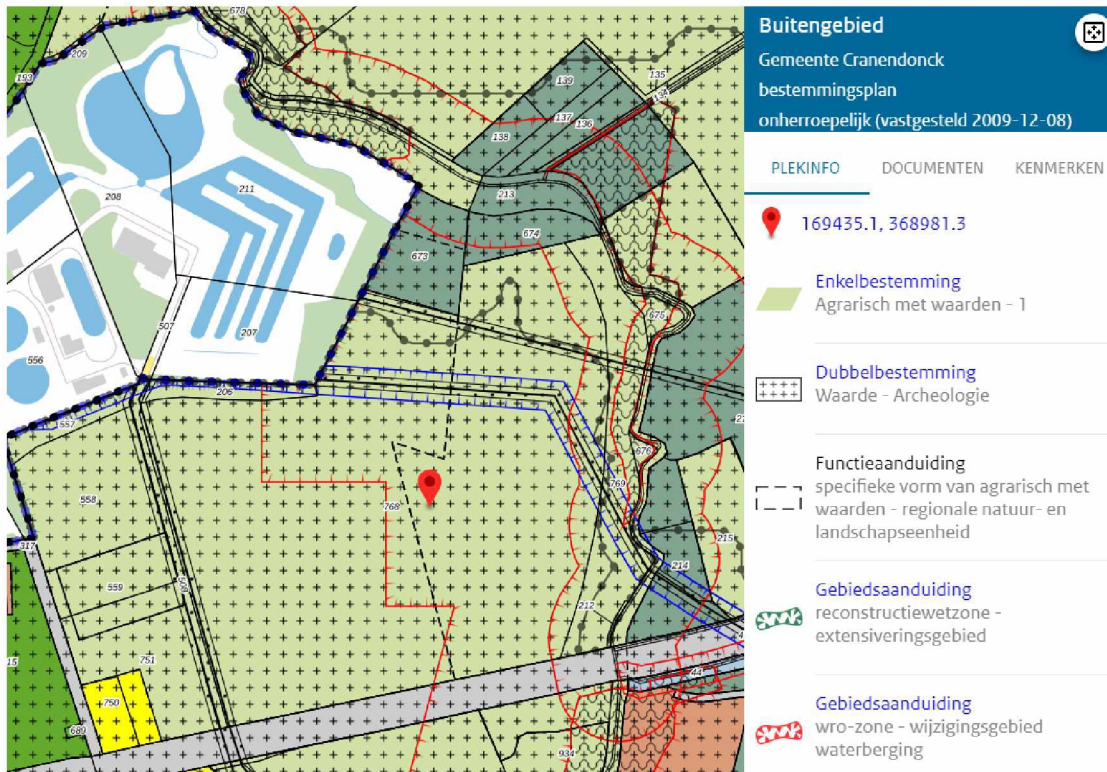
Hoogteligging volgens hoogtekartaart (relatieve hoogte)

Bestemmingsplan

Gemeente Cranendonck

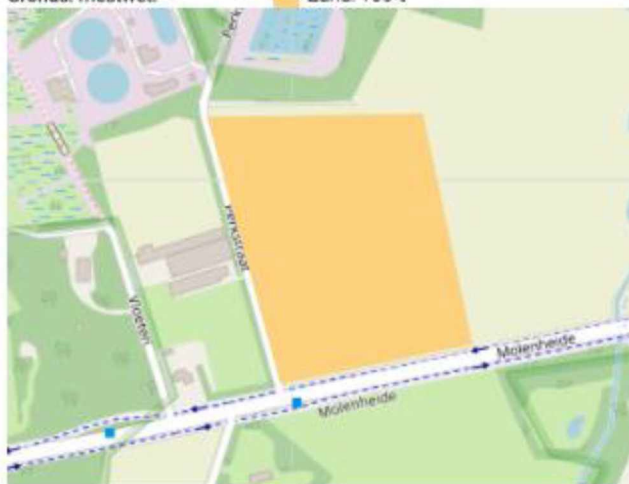
Bestemmingsplan Buitengebied

Grondsoort

Grondsoort

Grondsoort:
Gronds. mestwet:

Dit deel van het perceel heeft grondwatertrap VI = H 40-80 L >120

Grondsoort

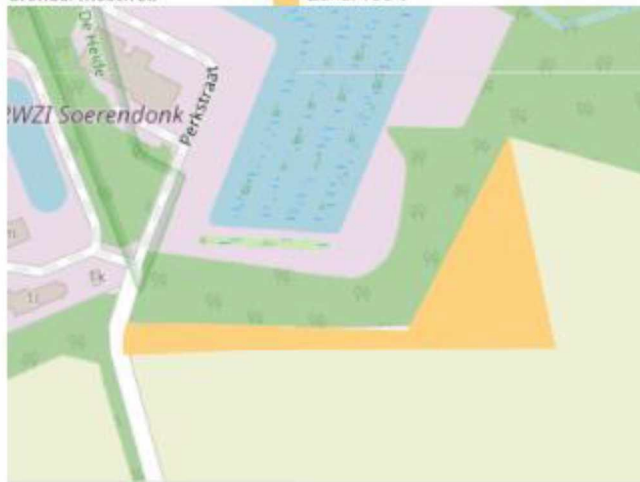
Grondsoort: Zand: 100%
Gronds. mestwet: Zand: 100%

Dit deel van het perceel heeft grondwatertrap III = H < 40 L 80-120

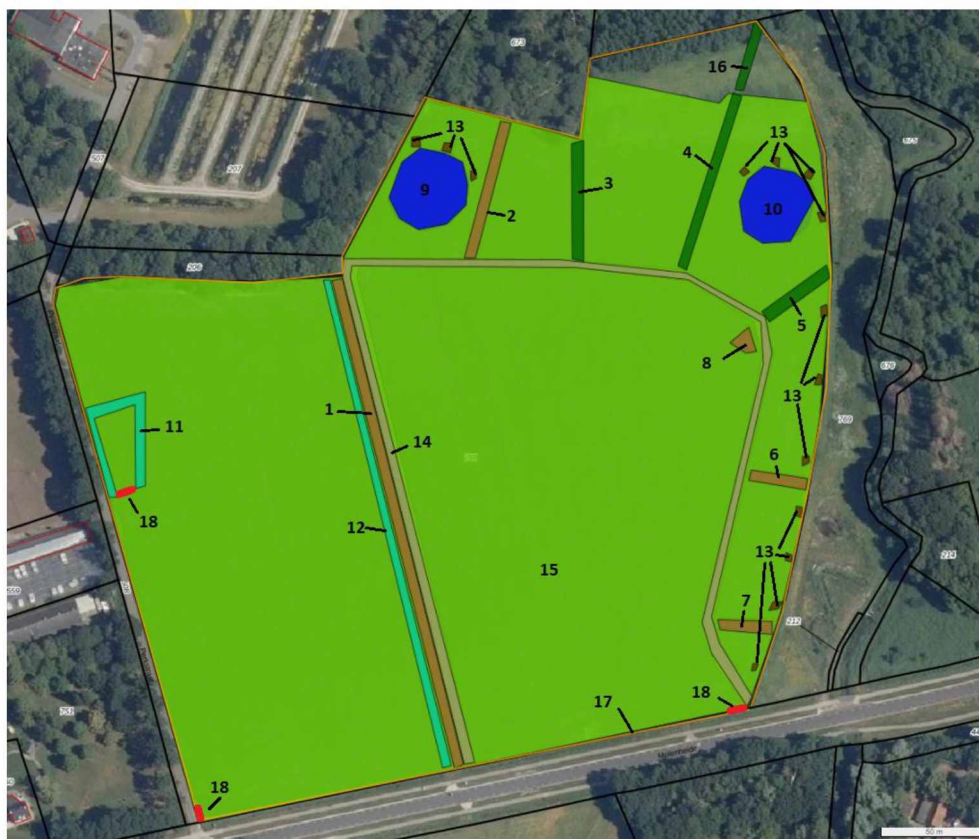
Grondsoort

Grondsoort: Zand: 100%
Gronds. mestwet: Zand: 100%

Dit deel van het perceel heeft grondwatertrap III = H < 40 L 80-120

Toekomstige, aangevraagde situatie

nummer	element	lengte m	breedte m	opp. m2
1	bomenrij	242	5	1210
2	bomenrij	66	5	330
3	elzensingel	53	3	159
4	elzensingel	85	3	255
5	elzensingel	36	3	108
6	bomenrij	27	5	135
7	bomenrij	27	5	135
8	bomenrij	16	5	80
9	poel			1160
10	poel			990
11	knip- en scheerheg	110	3	330
12	knip- en scheerheg	242	3	726
13	14 knotbomen	42	3	126
totaal				5744
	14 wandelpad	650	3	1950
	15 kruiden- en faunarijk grasland			90993
	16 elzensingel	35	3	105
	17 afrastering	1320		0
	18 3 poorten			0

Totale oppervlakte is 96.737 m2. Totale oppervlakte nieuwe elementen en beheertypen is samen met element 16 totaal 96.842 m2. Element 16 valt in bestaande NNB.

Beschrijving beheer- en landschapstypen, zie bijlage beheer- en landschapstypen

Inrichting

Om tot de aangevraagde situatie te komen, gaat de initiatiefnemer het perceel herinrichten. Het inrichtingsplan geeft aan wat er gaat veranderen.

indien het project gericht is op het realiseren van het natuurbeheertype kruidenrijk en faunarijk grasland, wordt 5% van de oppervlakte ingericht met een passend landschapselement;

Bron: subsidieregeling realisering Natuurnetwerk Brabant

Voor het hele perceel met kruiden- en faunarijk grasland vraagt de initiatiefnemer inrichtingssubsidie aan. 5% Van de oppervlakte van 96.737m2 is 4.837m2.

Aanleg kruiden- en faunarijk grasland

-onderploegen stoppels en groenbemester perceel, zaaiklaar maken

-inzaaien met Italiaans raaigras (herfst 2021)

-maaïen en afvoeren gras als voedergewas, minimaal 2x per jaar (2022 en 2023)

-onderploegen graszode, niet te diep, herinzaai kruiden/faunamengsel (herfst 2023)

Aanleg landschapselementen

Nr.	Element	lengte (m)	breedte (m)	oppervlakte (m2)	Plantverband (m)	rijen	Aantal
1	bomenrij	242	5	1210	8	1	30
2	bomenrij	66	5	330	8	1	8
3	elzensingel	53	3	159	1	1	53
4	elzensingel	85	3	255	1	1	85
5	elzensingel	36	3	108	1	1	36
6	bomenrij	27	5	135	8	1	3
7	bomenrij	27	5	135	8	1	3
8	bomenrij	16	5	80	8	1	3
9	poel			1160			
10	poel			990			
11	knip- en scheerheg	110	3	330	0.25	1	440
12	knip- en scheerheg	242	3	726	0.25	1	968
13	14 knotbomen	42	3	126	5	1	14
16	elzensingel	35	3	105	1	1	35
Totaal				5849			1678

Met 5.849m2 wordt aan de 5%-eis van 4.837m2 voldaan

Plantsoenlijst

Element	Soort	Aantal	maat
bomenrij	Kastanje, <i>Castanea sativa</i>	10	10-12
	Noot, <i>Juglans regia</i>	10	10-12
	Hazelaar, <i>Corylus avellana</i>	10	10-12
	Appel, <i>Malus domestica</i>	8	10-12
	Peer, <i>Pyrus communis</i>	9	10-12
Knip- en scheerheg	Meidoorn, <i>Crataegus monogyna</i>	1408	60/80
knotboom	Schietwilg, <i>Salix alba</i>	14	10-12
elzensingel	Zwarte els, <i>Alnus glutinosa</i>	209	10-12
Totaal		1678	

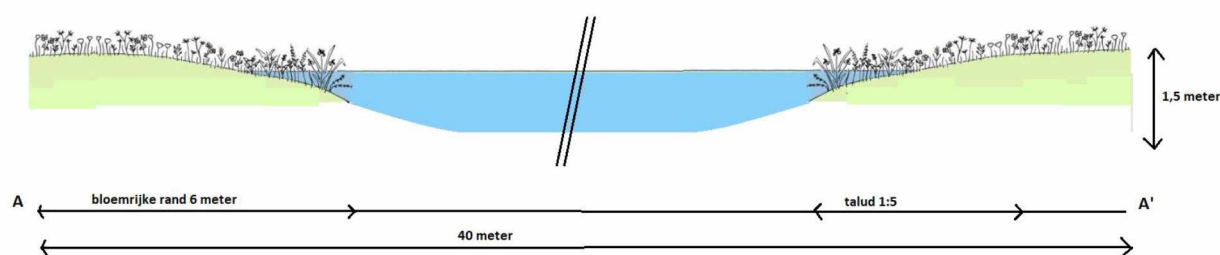
Aanleg overige elementen

Nr.	Element	lengte (m)	breedte (m)	oppervlakte (m ²)	Plantverband (m)	rijen	Aantal
14	Wandelpad	650	3			1	
17	veeraster	1.320				1	
18	poorten					3	

Aanleg amfiënpoeien

- afgraven en verwerken grond in ondergrond bomenrijen
- grondwatertrap III, peil poelen < 1,5 m vanaf insteek

Doorsneden poelen

Subsidieoverzicht inrichting

Bijlage 3

behorende bij artikel 1.6, onderdeel c, onder 2°, artikel 1.13, vijfde lid, en artikel 1.17, onder b, van de Subsidieregeling realisering Natuurnetwerk Noord-Brabant.

Inrichtingskosten inclusief BTW, per ha, per natuurbeheertype en ONNB en aanduiding hoogwaardige natuurbeheertypen

Natuurbeheertype	Hoogwaardig	Inrichtingskosten per ha	Lumpsumbedragen per ha (50%)
Kruiden- en faunarijk grasland		5.1.2.e	5.1.2.e

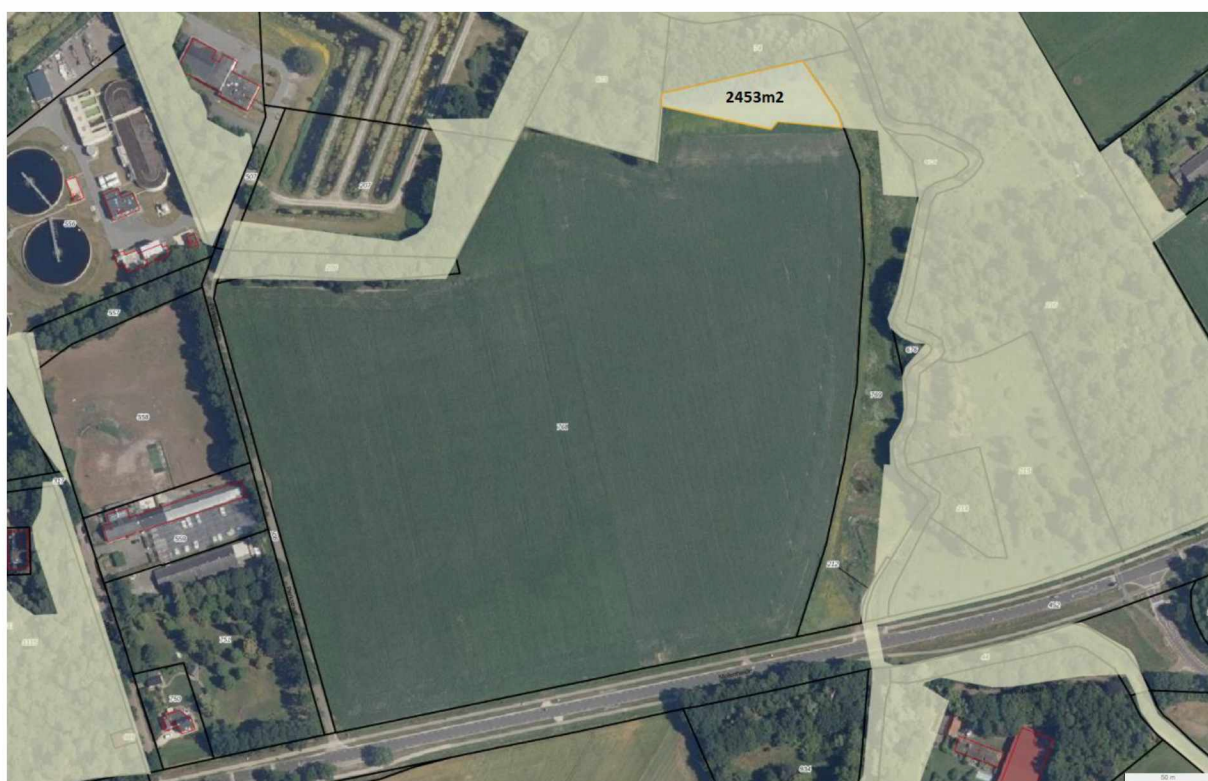
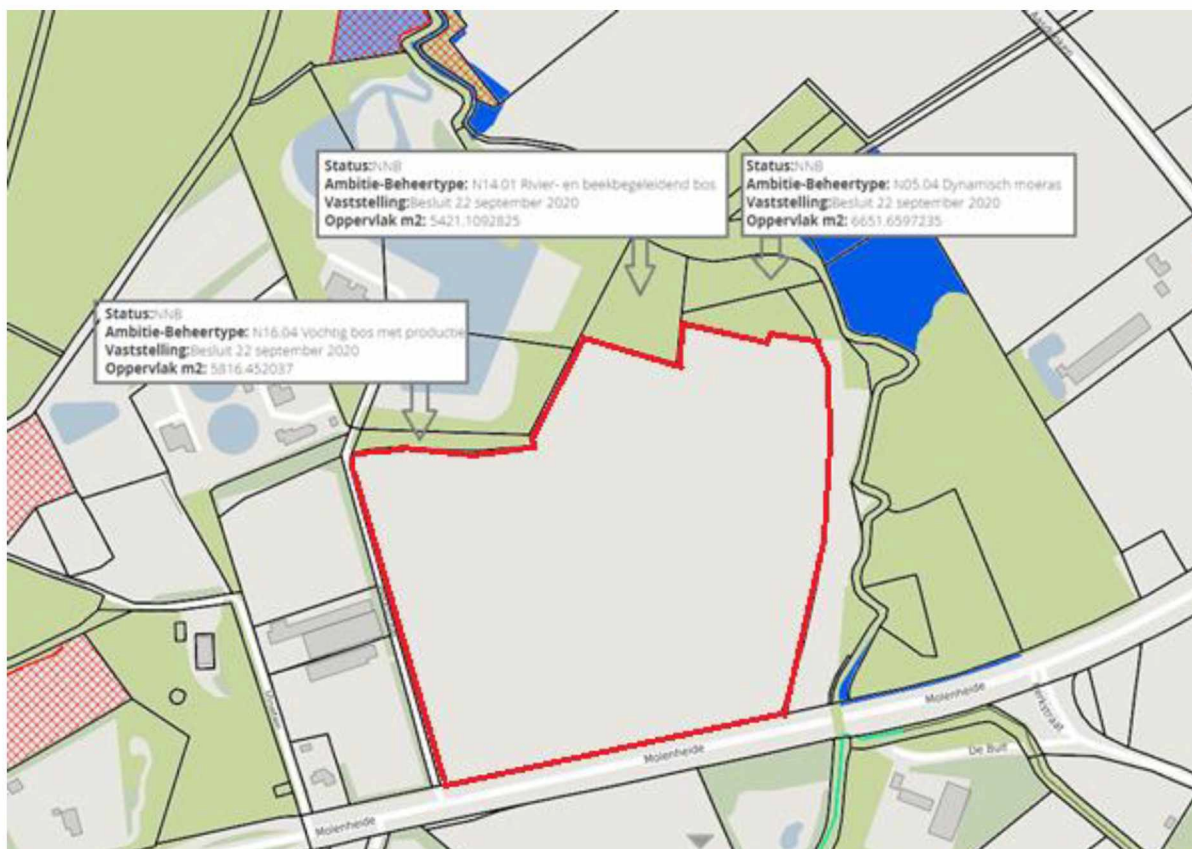
Bron: subsidieregeling realisering Natuurnetwerk Brabant

Subsidieaanvraag inrichting

perceel	kadastrale gegevens	kadastrale oppervlakte ha	subsiabele oppervlakte ha	inrichtings kosten per ha	totale inrichtings kosten per ha	natuur beheertype	subsidie bedrag max. 50%	begrote kosten
1	Maarheze E 768	9,919	9,6737	5.1.2.e	5.1.2.e	kruiden- en faunarijk grasland	5.1.2.e	

Herbegrenzing

Het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) is aan zet om het Natuurnetwerk (NNB) in Brabant te ontwikkelen. Het plangebied ligt grotendeels buiten de NNB-ambitie. De aanvrager verzoekt om het percelen toe te voegen aan het provinciale ONNB/NNB omdat dit perceel aansluit op bestaande provinciale NNB-percelen en bestaande NNB-clusters verbinden.

Verzoek

Het deel van het perceel dat nog geen onderdeel uitmaakt van het NNB herbegrenzen en omzetten naar Kruiden- en faunarijk grasland ONNB conform plan. De oppervlakte is 99.190m² – 2.453m² is 96.737m².

Verantwoording herbegrenzing NNB

Situering

Voor het perceel in de Baronie van Cranendonck doet de aanvrager een verzoek tot herbegrenzen. Voor herbegrenzen zijn twee voorwaarden: 1 = aansluiten op bestaan de NNB en 2 = er moet sprake zijn van een ecologische en hydrologische meerwaarde voor de NNB. Aan voorwaarde 1 voldoet het perceel.

Ecologie

Het extensief beteeld kruiden-en faunarijk grasland wordt extensief beweide of, wanneer de ondergrond te nat is, in de lente gemaaid. Doelsoorten in de Baronie van Cranendonck zijn de alpenwatersalamander, de bastaardkikker, de groene en de bruine kikker en de gewone pad (bron: Ecoscan Buulder Aa, Haskoning 2010). De aanleg van twee amfibieënpoelen zorgt voor nieuwe broedplaatsen voor deze amfibieën. De poelen liggen met een afstand van 160 meter vrij dicht bij elkaar, maar versterken het hele gebied als broedplaats wel. Zeker omdat ze gelegen zijn tussen aan te leggen beschutting en graslanden. Op de grens tussen graslanden en houtopstand, op het lager gelegen, noordelijke gedeelte vindt ook wilde gagel weer een groeiplaats.

Ook zijn de egel en de ree zijn voorkomende soorten (bron: Ecoscan Buulder Aa, Haskoning 2010). Het versterken van de bomen- en hagenstructuur in combinatie met de extensief beteelde graslanden zorgt voor een verbetering van het leefgebied voor de ree en beschut foerageergebied voor de egel. Zeker de begraasde graslanden brengen voedsel voor egels in de vorm van regenwormen voort. Door de hagen in combinatie met de bomenrijen ontstaat er daarnaast een veilige verbinding tussen hoger gelegen schuilmogelijkheden, zoals de noordelijk gelegen bossen en lager gelegen foerageergebieden. Zoogdieren als de ree en de egel zijn echter kwetsbaar als verkeersslachtoffer. De inrichting met rijen bomen is daarom voornamelijk op een zo groot mogelijke afstand van de provinciale weg gesitueerd. De heg dwars op de weg zou vooral reeën kunnen sturen naar de weg. Het wandelpad houdt de ree op afstand. Het is aan te bevelen een bord 'overstekend wild' te plaatsen na inrichting.

Verder zal het beheer en aanleg van hagen en bomen in combinatie met de graslandranden voor vogels betere en beschutte broedplaatsen opleveren De ransuil (broedt in bomen) en de gele kwikstaart (broedt op de grond). Deze soorten komen in het gebied voor (bron: Ecoscan Buulder Aa, Haskoning 2010) en hebben profijt van de nieuwe situatie. Deze nieuwe inrichting verbindt aangrenzende NNB-percelen waardoor veel soorten beter migreren en een groter en meer divers leefgebied krijgen. De ecologische meerwaarde zit daarnaast in het gewijzigde gebruik als ONNB ten opzichte van reguliere landbouw. Drijfmest en bestrijdingsmiddelen worden niet meer ingezet. Daardoor spoelen er geen nutriënten als stikstof en fosfaat meer uit naar het grondwater. Door de afwezigheid van bestrijdingsmiddelen wordt tevens het bodemleven niet meer aangetast en komen er geen residuen in de oppervlaktewater zoals de aangrenzende EVZ Buulder Aa. De aanplant van

bomen zorgt voor het vastleggen van koolstof. Het ondergrondse wortelstelsel draagt positief bij aan het verhogen van het organische stofgehalte van de bodem. De schaduwwerking van de bomen en heggen maken de leefomgeving voor planten en dieren sterker, zeker op de zanderige gronden. Dit voorkomt ook uitdroging van de bodem, evenals het hogere aandeel organische stof in de bodem. Uiteindelijk zal de bodem beter water vasthouden en minder gevoelig zijn voor verdroging en vernatting.

Hydrologie

Hydrologisch verandert er niet veel, behalve bij de poelen. De grondwaterkwaliteit wordt door het extensieve beheer beter. Ook de oppervlaktewaterkwaliteit zal door minder uitspoeling van mineralen uit meststoffen uiteindelijk profiteren van het extensieve beheer. De aanvrager duldt vernatting en inundatie op de percelen. Dat is een hydrologische meerwaarde. Door extensief beheer stijgt het organische stofgehalte in de bodem. De bodem buffert in de toekomst meer water dat in droge periodes vertraagd beschikbaar komt.

Landschap

Met het voorgenomen beheer en inrichting draagt de initiatiefnemer actief bij aan ontwikkelen van het landschap dat naadloos aansluit op de *Kwaliteitsrichtlijn Cranendonck e.o. Soerendonk*. Dit gebied is in ontwikkeling waarbij natuur, cultuurhistorie en nieuwe, kleinschalige initiatieven de Baronie van Cranendonck nieuw op de kaart zetten. Door de ligging aan de provinciale wet tussen Soerendonk en Maarheeze is deze landschappelijk inrichting voor veel voorbijgangers goed te zien.

Beheer en onderhoud

Zie ook bijlage: beschrijving natuur- en landschapstypen

- **Graslandbeheer, kruiden en faunarijk grasland ONNB**

Beweiden. De aanvrager laat het perceel begrazen met tot een maximale veedichtheid van 2 GVE/ha. Bij begrazing vindt er geen bemesting plaats. Beweiden gebeurt het jaar rond.

Maaien. Als de bodem te nat is en de aanvrager niet kan beweiden, maait de aanvrager het perceel in eigen beheer twee keer per jaar met een cyclomaaier met kneuzer. Dit gebeurt na het broedseizoen eind mei, begin juni. De tweede snee maait de aanvrager keer half augustus. Het gras wordt na schudden en harken opgeraapt en als voordroog of hooi van het perceel afgevoerd. Het maaien gebeurt tot een afstand van 5 meter tot de stammen van de bomenrij. Zo blijft de knotbomenrij in takt. Eén keer per jaar rijdt de aanvrager ruige stalmest uit over het perceel, maximaal 20 ton/ha in de jaren dat er niet wordt beweid. Uitrijden van februari tot eind mei plaatsvinden, of zelfs na de eerste snede gras, begin juni. De aanvrager houdt de ontwikkeling van grassen goed in de gaten.

- **Heggenbeheer, knip- en scheerheg**

Het onderhoud aan de heg is het knippen eens per twee jaar, zodat er ruige heggen ontstaan die een beetje tussen struweelhaag en kniphaag inzitten. Eens per zes jaar zet de aanvrager de heg terug en voert het snoei-op-groei-beleid uit. Takken worden opgeruimd en afgevoerd. De aanvrager

controleert de heg jaarlijks op bacterievuur. Bij constatering van bacterievuur waarschuwt de aanvrager de instanties en de directe bureu.

- **Bomenbeheer**

De bomen worden jaarlijks gecontroleerd, afgestorvenbomen ingeboet. Jonge bomen mogen gemiddeld eenmaal per 5 jaar bijgesnoeid worden en oudere bomen gemiddeld eenmaal per 10 jaar. Bij oudere bomen kan het snoeien zich beperken tot het verwijderen van dood hout. De takken worden niet versnipperd maar door de aanvrager afgevoerd.

- **Poelenbeheer**

Minimaal de helft van het natte oppervlakte van de poel bestaat in de lente uit open water. Voor behoud van voldoende open water wordt het element periodiek opgeschoond. De poelen mogen in de zomerperiode droogvallen. Wanneer het vee te veel de oevers bemest of kapottrapt, rastert de aanvrager de poelen of een van de poelen uit.

Eindresultaat

Na inrichting ontstaat er een nieuw ingericht deel, begrensd als Provinciale-NNB dat voldoet aan de natuurbeheertypen 'Kruiden- en faunarijk grasland'. De extensief beteelde graslanden worden begraasd of 1 à 2 keer per jaar gemaaid. Het grasperceel is ingeplant met rijen bomen. Zo ontstaat er een landschappelijk fraai deel van het De Baronie van Cranendonk dat als biotoop voor planten en dieren van belang is.

Het eigendom en beheer blijft in handen van de nieuwe eigenaar, ^{5.1.2.e} ^{5.1.2.e} Zij voeren het beheer uit conform het hoofdstuk 'Beheer en onderhoud' met inachtneming van de regels voor de natuurbeheer- en landschapstype (zie bijlage 'natuurbeheer- en landschapstypen').

Bestemming

De bestemming is nu 'Agrarisch met waarden', die past bij de eindsituatie. Gemeente Cranendonk hoeft de bestemming niet aan te passen.

Financiën

Obj.	Kadastraal nr.	Opp. in ha	Waarde/ha	sub totaal	Totaal
3.1.2.	MHZ00 E 768	9,7190	5.1.2.e		
	braak *	0,2000			
3.1.3.	MHZ00 G 1354	6,8240			
	houtopstand bos *	0,2600			
	braak *	0,0700			
		<u>17,0730</u>			

5.1.2.e

Taxattie, uitgezet door GOB , peildatum is 15 januari 2021

Subsidiehoogte verwerving en functiewijziging

perceel	kadastrale gegevens	kadastrale oppervlakte m2	subsidiabele oppervlakte m2	taxatiewaarde per m2	taxatiebedrag perceel	aankoopbedrag	functie wijziging 50%	bedrag subsidie 85%	verwervings subsidie bij 50%	verwervings subsidie bij 85%	eigen bijdrage
1	Maarheze E 768	99190	96737	5.1.2.e	5.1.2.e	5.1.2.e			5.1.2.e		5.1.2.e

Subsidiehoogte Inrichting

perceel	kadastrale gegevens	kadastrale oppervlakte ha	subsidiabele oppervlakte ha	inrichtings kosten per ha	totale inrichtings kosten per ha	natuur beheertype	subsidie bedrag max. 50%	begrote kosten
1	Maarheze E 768	9,919	9,6737	5.1.2.e	5.1.2.e	kruiden- en faunarijk grasland	5.1.2.e	

Planning

Startdatum:	november 2020, 1 ^e bezoek
Aanvraag pretaxatie	januari 2021
Presenteren voorstel	januari 2021
Akkoord inrichtingsplan	februari 2021
Voorleggen plan aan werkeenhed, gemeente en waterschap	februari 2021
Indienen aanvraag GOB	februari 2021
Tekenen koopovereenkomst met gemeente	mei 2021
Beschikking aanvraag,	juni 2021
Vestigen KV+ aankoop perceel	juni 2021
Aanvraag omgevingsvergunning en watervergunning	juni 2021
Aanbesteding inrichting	augustus 2021
Start inrichting (grondwerk)	september 2021
Start inrichting (aanplant)	januari 2022
Oplevering inrichting	mei 2022
Administratieve afsluiting project	juni 2022

Het beheer van het perceel zal voortduren vanwege de kwalitatieve verplichting. De inrichting is echter afgerond in april 2022.

Communicatie

Het omzetten en inrichten van dit perceel is onderdeel van het project 'Baronie van Cranendonck'. Communicatie wordt gericht op dat project.

Doelgroep: agrariërs en grondeigenaren in de omgeving, beïnvloeders en deelnemers in het project 'Baronie van Cranendonck'.

Kernbelofte: De GOB-subsidie zorgt ervoor dat grondeigenaars nieuwe natuur in Cranendonck in eigen beheer kunnen ontwikkelen op een financieel interessante manier.

Middelenmix:

-Free publicity

bij de start, bij de start van de inrichting en bij de oplevering benadert de initiatiefnemer de pers (persbericht, foto's)

-Eén op één contacten

5.1.2.e 5.1.2.e brengt dit project zoveel mogelijk onder de aandacht, ook op sociale media.

Risicoprofiel

Optreden van mogelijke inundatie of verdroging zal niet veranderen. Wel is het ongewenste effect hiervan veel kleiner.

Optreden van ongewenste soorten in de inrichting: het beheer is in handen van de aanvrager. Daar waar nodig kan er worden bijgestuurd. Door het agrarische deel van de inrichting blijft er zicht op te beheren zaken als maaien van ongewenste soorten. De provinciale weg blijft een aandachtspunt. Mocht er toch sprake zijn van verkeersslachtoffers verzoekt de aanvrager of de provincie faunarasters (egel, evt haas) en een bord 'overstekend wild' (ree) plaatst aan beide zijden van de weg.

Kaartmateriaal

De kaart op pagina 7 geeft de locatie aan van de planlocatie. De locatie grenst aan de provinciale NNB. Binnen de begrenzing van de landbouwgrond wordt subsidie aangevraagd.

Bijlagen

-Verklaring van het Waterschap

-Rechtsgeldige machtiging

-Verklaring van geen bezwaar gemeenten

-Beschrijving natuurbeheer- en landschapstypen

Bijlage beschrijving natuur- en landschapstypen

Bron: BIJ12

N12.02 Kruiden- en faunarijk grasland ONNB

Algemene beschrijving

Kruiden- en faunarijk grasland omvat graslanden die kruidenrijk zijn, maar niet tot de schraallanden, vochtig hooiland, zilt grasland en overstromingsgrasland of glanshaverhooiland behoren. De vegetatie kan behoren tot allerlei verbonden van graslandvegetaties; ondermeer kamgrasvegetaties of de meer algemene witbolgraslanden. Diverse soorten ruigte en struweel kunnen in dit grasland voorkomen. Het grasland wordt meestal extensief beweeid of gehoid en niet of slechts licht bemest.

Het beheertype Kruiden- en faunarijk grasland kan voorkomen op diverse bodems van vochtig tot droog en heeft doorgaans een (matig) voedselrijk karakter. Kruiden- en faunarijk grasland komt in vrijwel alle landschapstypen voor. Toch is het areaal de laatste veertig jaar enorm afgenomen door de gangbare landbouwpraktijk: sterke bemesting gecombineerd met periodiek doodspuiten van de grasmatten en opnieuw inzaaien met hoog productieve grasvariëteiten. De meeste overgebleven kruidenrijke graslanden liggen in overhoekjes van het agrarische gebied of komen voor in natuurgebieden. Daar kan kruidenrijk grasland een tijdelijk fase zijn als de benodigde abiotische omstandigheden voor schraallanden niet of nog niet gerealiseerd kunnen worden.

Kruiden- en faunarijk grasland wordt bij een goede kwaliteit gekenmerkt door variatie in structuur (ruigte en plaatselijk struweel, hogere en lage vegetatie) en een kruidenrijke graslandbegroeiing die rijk is aan kleine fauna. Gradiënten binnen (grond)waterpeil en voedselrijkdom zorgen voor diverse vegetatietypen.

Kenmerkende of bijzondere soorten van schralere beheertypen ontbreken grotendeels binnen Kruiden- en faunarijk grasland, maar graslanden zijn vaak wel rijk aan minder zeldzame soorten. Het type is o.a. van belang voor vlinders en andere insecten, vogels en kleine zoogdieren. De graslanden worden doorgaans niet bemest. Om verzuring tegen te gaan kan, bij uitzondering, ruige stalmest of bekalking toegepast worden.

Afbakening

- Het betreft grasland, de grasachtigen (monocotylen) zijn dominant, maar kruiden (dicotylen) en mossen hebben een oppervlakteaandeel van tenminste 20%.
- De graslanden zijn niet tot andere beheertypen te rekenen (zie afbakening andere graslanden).
- Vrijwel jaarlijks in winter en voorjaar langdurig overstromde weilanden worden niet tot dit beheertype maar tot Zilt- en overstromingsgrasland gerekend N10.02 Vochtig hooiland

L01.13 Bomenrij en solitaire boom

Algemene beschrijving

Bomenrijen komen in heel Nederland voor en zijn vaak zeer bepalende elementen in het landschap, met een grote verscheidenheid aan vormen. Op de zandgronden komen bomenrijen voor langs perceelsgrenzen en langs paden. In het zeekleigebied zijn bomenrijen vaak terug te vinden op de slapende dijken. Ze kunnen bestaan uit één of meerdere boomsoorten, vrij in het veld staan of langs een watergang, schouwpad, weg of anderszins. In deze vorm hebben bomenrijen niet alleen een landschappelijke waarde maar ook waarde als broedgebied voor vogels, of als ecologische corridor, bijvoorbeeld voor vleermuizen. Solitaire bomen zijn eveneens zeer kenmerkend voor het landschap, en vanuit die optiek waardevol om te behouden.

Afbakening

Een bomenrij/solitaire boom is een vrijliggend landschapselement van inheemse loofbomen dat niet kan worden gerangschikt onder andere beheertypes van deze index.

Bedoeld worden solitaire bomen of bomen in een groep of rij staande op of langs landbouwgrond. Bomen die een onderdeel vormen van een ander beheertype van deze index of deel uitmaken van een bomenrij als bedoeld in dit beheertype kunnen niet als solitaire boom of verzameling van solitaire bomen aangevraagd worden.

De bomenrij is minimaal 50 meter lang en bestaat uit minimaal 8 bomen per 100 meter.

Vlakvormige boomweides behoren niet tot dit beheertype.

Solitaire knotbomen of een rij knotbomen behoren tot het beheertype L01.08 Knotboom.

Windsingels om boomgaarden en kwekerijen horen niet tot dit beheertype

Beheereisen

De bomen worden periodiek gesnoeid. Jonge bomen gemiddeld eenmaal per 5 jaar en oudere bomen gemiddeld eenmaal per 10 jaar. Bij oudere bomen kan het snoeien zich beperken tot het verwijderen van dood hout;

Na het snoeien beslaat de blijvende kroon altijd minimaal tweederde deel van de totale lengte van de boom;

Er mag geen snoeihout verbrand worden in de directe omgeving van het element;

Ongewenste houtsoorten (Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier) in het element mogen middels een stobbenbehandeling bestreden worden;

De bomen mogen niet beschadigd worden door vee. Jonge bomen in een weiland (boomdijk) zijn voorzien van een boomkorf of zijn uitgerasterd;

Snoeiwerkzaamheden worden alleen verricht in de periode tussen 15 juli en 15 maart.

L01.01 Poel en klein historisch water

Algemene beschrijving

Poelen zijn natuurlijke of gegraven laagtes, gemaakt om over water voor vee te kunnen beschikken. Andere al dan niet gegraven kleine wateren met een historische betekenis zijn bijvoorbeeld voorraadbassins voor bluswater, visvijvers, schapenwasplaatsen, pingoruïnes en veenputten. Vaak vervulden poelen meerdere functies. De mens heeft altijd water nodig gehad en daarvoor zijn zowel bestaande natuurlijke wateren als zelf gegraven laagtes gebruikt. Ook uit de middeleeuwen zijn putten en kuilen bekend. Tot op de dag van vandaag worden poelen gegraven en gebruikt. Poelen en kleine wateren in het landschap kunnen dus al eeuwen oud zijn, alhoewel sommige van zeer recente datum zijn, denk aan nieuw gegraven amfibieënpoele. Het beheertype Poel en klein historisch water is te vinden in heel Nederland. Er zijn diverse vormen bekend.

In het waterrijke West-Nederland dienden de sloten veelal als veedrinkplek en waren poelen dan ook minder noodzakelijk. In dit gebied vinden we de veenputten die door het kleinschalig afgraven van veen zijn ontstaan.

Als drinkplaats voor vee zijn poelen daar te vinden waar ander drinkwater niet voorhanden was. Vooral in Oost- en Zuid-Nederland zijn poelen veel voorkomende landschapselementen. In de kustgebieden zijn poelen aangelegd om in zoet water te voorzien in een zilte omgeving. Deze poelen werden dan in een kunstmatige verhoging gegraven. Dit zijn de zogenaamde hollestelles. Deze zijn vooral in Zeeland te vinden en liggen vaak buitendijks. Wateren die als bluswater dienden zijn veel nabij boerderijen en nederzettingen te vinden. Visvijvers komen vooral veel in Brabant en Zuid-Limburg voor. Het is belangrijk de historische contouren/vormen te behouden, zeker bij de visvijvers.

Openheid rondom (een deel van) de poel kan de zichtbaarheid en beleefbaarheid vergroten en is van belang om een goed voortplantingsbiotoop voor amfibieën te behouden. In het verleden was zeker bij veedrinkpoele het element bereikbaar voor vee en dus in ieder geval deels onbegroeid. Vaak stonden er wel enkele bomen bij een poel voor schaduw voor de dieren en tegen verdamping. Soms kennen poelen gemetselde randen, zoals uit Zuid-Limburg bekend is. Poelen zijn van groot belang als voortplantingsbiotoop voor amfibieën en libellen in het cultuurlandschap.

Afbakening

Zowel een poel als een klein historisch water is doorgaans een geïsoleerd stilstaand water dat gevoed wordt door grond- en/of regenwater. Een poel mag in verbinding staan met sloten of greppels wanneer sprake is van een natuurlijke eenheid die vrij afwatert. Veenputten mogen in verbinding staan met het slotenstelsel in het gebied.

Het element heeft een oppervlakte van minimaal 0,5 en maximaal 50 are.

Beheereisen

Minimaal de helft van het natte oppervlakte van de poel bestaat in de lente uit open water. Voor behoud van voldoende open water wordt het element periodiek opgeschoond. Incidenteel mag het element in de zomerperiode droogvallen;

Vertrapping van de oevers bij het gebruik van het element als veedrinkpoel wordt voorkomen. Bij het gebruik als veedrinkpoel is minimaal de helft van de oeverlengte uitgerasterd;
Maximaal 25% van de oeverlengte is begroeid met inheemse bomen en/of struiken;
Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen in het element gebruikt worden;
Er mogen geen vissen of andere dieren (zoals eenden en ganzen) worden uitgezet of gekweekt;
Slootmaaisel of bagger mag niet verwerkt worden in het element;
Maai- en schoningswerkzaamheden worden verricht in de periode tussen 1 september en 15 oktober.

L01.05 Knip- of scheerheg

Algemene beschrijving

Heggen zijn al eeuwen te vinden in het Nederlandse cultuurlandschap. Waar in natte delen van Nederland sloten als eigendoms- of perceelscheiding dienden, werden in drogere delen veelal heggen gebruikt. De doornige meidoorn kon daarnaast ook nog een veekerende functie hebben. Ook op landgoederen en forten is het gebruik van meidoornhagen bekend. De introductie van het prikkeldraad rond 1900 heeft gezorgd voor het verdwijnen van veel heggen. Heggen komen in heel Nederland voor, maar zijn vooral te vinden rondom dorpen en boerderijen. In Zuid-Limburg is de knip- en scheerheg ook een karakteristiek landschapselement in het landelijke gebied. Door het regelmatig knippen heeft de heg een strak en recht uiterlijk. Heggen zijn van belang als leefgebied en migratieroute. Daarnaast bieden heggen schuilmogelijkheden voor de fauna in het cultuurlandschap.

Afbakening

Een knip- of scheerheg is een vrijliggend lijnvormig landschapselement, met een aaneengesloten begroeiing van inheemse bomen en/of struiken, dat wordt geknipt of geschoren. Een knip- of scheerheg is minimaal 25 meter lang. Een knip- of scheerheg kan periodiek gevlochten worden.

Beheereisen

Snoeimateriaal mag blijven liggen voor zover dat het element of de ondergroei niet schaadt;

Er mag geen snoeihout verbrand worden in of in de directe omgeving van het element;

Er mogen geen gewasbeschermingsmiddelen, behalve bij bestrijding van ongewenste houtsoorten (Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik, Robinia en Ratelpopulier) middels een stobbenbehandeling, en meststoffen in het element gebruikt worden;

Het element mag niet betreden en/of beschadigd worden door vee. Indien het element is uitgerasterd moet het raster op een zodanige afstand staan dat vraat aan stammen wordt voorkomen;

Snoeiwerkzaamheden worden alleen verricht in de periode tussen 15 juni en 15 maart.